

Ο ΣΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΑ

Α

Σταθμός στην εξέλιξη της Ρωμαϊκής διανόησης, το τελευταίο βιβλίο του Σκληρού «Τὰ σύγχρονα προβλήματα του Έλληνισμού». Φωτεινό, ωμό, άδρό, είναι η πρώτη απόπειρα για μίαν επιστημονική αντικειμενική εξήγηση πάνω στο πρόβλημα της σύστασης της Έλληνικής κοινωνίας, θεμελιωμένη στη Μαρξιστική κοινωνιολογική θεωρία, συμπληρωμένη και με δικές του πρωτότυπες παρατηρήσεις. Τέτοιο βιβλίο δεν έχει κανένα άλλο ανάλογο στη γλώσσα μας. Στην επίδραση μόνο που θα έχει κι αυτό το βιβλίο, όπως και το προηγούμενο, «Τὸ Κοινωνικόν μας Ζήτημα», μόνο με τὸ Ταξίδι του Ψυχάρη μπορεί να συγκριθεῖ. Με τὴ διαφορά, πῶς ὁ Ψυχάρης εἶτανε καλλιτέχνης, ἐνῶ ὁ Σκληρὸς εἶτανε φιλόσοφος, κοινωνιολόγος, μὴ καλλιτέχνης δὲν εἶτανε. Γι' αὐτὸ ἔνα τόσο φωτεινὸ βιβλίο, γραμμένο στὴν πῶ ἀναρχικὴ μιχτὴ γλῶσσα, μᾶς πληγώνει τὴν αἴσθηση, λιγοστεύοντας τὴν ἐντύπωση πού θὰ μπορούσε ἀλλοιῶτα νὰ μᾶς γεννήσει. Ὁ Σκληρὸς, πού ὑπάπτεινε τὴ φρικτὴ αὐτὴ ἔλλειψη τοῦ βιβλίου του, δικαιολογήθηκε πῶς αὐτὸ τόκανε ἐπίτηδες γιατί δὲν ἤξερε τὴ δημοτικὴ καὶ γιατί ἤθελε νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ περισσότερο κόσμο. Πόσο φαίνεται πῶς ὁ Σκληρὸς δὲν εἶτανε Ψυχάρης, ὅσο κι ἂν εἶτανε ξεχωριστὸς ἄνθρωπος, ὅσο κι ἂν ἀνοιξε καινούριο δρόμο στὴ σύγχρονη σκέψη μας! Γιατί κι ὁ Ψυχάρης εἶχε ἀνάγκη νὰ διαβάσει, μὰ αὐτὸ δὲν τὸν ἐσπρωξε νὰ κατέβει σὲ κανενὸς εἶδους -ποχώρεση, κ' ἔτσι μᾶς χάρισε ἕνα ἔργο μεγάλο. Κι ὡς τόσο ὁ Σκλ. φαίνεται θαθεῖα ἐπιηρεασμένος ἀπὸ τὸν Ψυχάρη. Τὸ τελευταῖο ἔργο του, στὶς γενικὲς του γραμμές, ἐκεῖ πού ψυχολογεῖ τὸ χαραχτήρα τοῦ Ρωμοῦ, βρίσκεται μέσα στὸν Ψυχάρη. Τόσο εἶναι δέβαιο πῶς ὁ ἀληθινὰ μεγάλος μπορεί σὲ κάθε ἐποχὴ, καὶ τὴ στιγμή πού οἱ ἄλλοι οὔτε ὑποπεύονται τίποτα, αὐτὸς μονάχα νὰ βλέπει ἀπὸ μακριὰ καὶ μέσα στὰ πηχτὰ τοῦ σκοταδίου τὴν ἀλήθεια πού κρυφολαμπυρίζει.

Τὸ βιβλίο τοῦ Σκλ. μπορεί καὶ πρέπει νὰ κοιταχτεῖ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὲς του, σὰν ἕνα ἀρχιτεκτονικὸ κατασκευάσμα. Ἐμῶς μᾶς ἐνδιαφέρουνε σήμερα οἱ ιδέες τοῦ Σκληροῦ γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὴ γλωσσολογικὴ μεταρρύθμιση, κι αὐτὲς μονάχα θὰ ἐξετάσουμε. Ἄλλοτε μπορεί νὰ μιλήσουμε καὶ γι' ἄλλα ζητήματα.

Λοιπὸν ὁ Σκλ. φρονεῖ 1) πῶς ἡ γλῶσσα πού πρέπει νὰποχτήσει τὸ ἔθνος, εἶναι ἡ ἀγνή δημοτικὴ, 2) πῶς οἱ λογοτέχνες καὶ οἱ εἰδικοί γλωσσολόγοι πρέπει νὰ γράφουνε μόνο τὴν ἀγνή δημοτικὴ γιὰ νὰ χρησιμεύουνε τὰ γραφόμενά τους γιὰ γλωσσικὸ πρότυπο στὸ ἔθνος, 3) προσωρινὰ νὰ οἰκονομηθοῦμε ὅπως - ὅπως μετὴ μιχτὴ, καὶ 4) ἡ γλωσσολογικὴ μεταρρύθμιση νὰ ἐξακολουθήσει τὸ δρόμο της γιὰ νὰ φτάσει μὴ μὲρα κι ὡς τὴ μέση ἐκπαίδευση.

Ἄς μὴν τρίβουνε τὰ χέρια τους οἱ μιχτοί. Ὑπάρχει μὴ θεμελιώδη διαφορά ἀνάμεσα αὐτοῦν καὶ τοῦ Σκληροῦ. Αὐτοὶ κηρύχνουνε τὴ μιχτὴ γιὰ ὁριστικὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους, αὐτὴ μιλᾷ οὐκ ἀπολείπει καὶ αὐτὴ θέλουνε νὰ ἐπαρτάσῃ στὸ μέλλο. Ὁ Σκλ. θέλει τὴ μιχτὴ σὰν ἕναν ἀπὸ σταθμοὺς, πού γιὰ ἐπὶ

ρικοὺς λόγους πρέπει νὰ σταματήσουμε προσωρινὰ, καλλιεργώντας ὅμως γιὰ τὸ μέλλο τὴν ἀγνή δημοτικὴ. Ἡ διαφορά εἶναι ὀλοφάνερη. Ὁ Σκλ. δὲ μιλεῖ μετὰ περιφρόνηση γιὰ μεταψυχὰρικὴ περιόδο, ὅπως κάνουνε κάποιοι ἄλλοι γνωστοὶ μας. Αὐτὸ τονίσαμε κ' ἐμεῖς στὸ «Νομῶς». Ἄς κάνει κανένας σήμερα τὴ δουλειά του μετὰ ὅποια γλῶσσα μπορεῖ. Μὰ ὅποιος ἀγαπᾷ τὴ Δημοτικὴ ἀληθινά, ὡς φροντίζει νὰ τὴν ἐπιβάλῃ στὸν κόσμο — ὅχι βέβαια μετὰ τὸ στρατιωτικὸ νόμο — μετὰ ὅλα τὰ μέσα πού μπορεῖ νὰ διαθέσει μὴ συστηματικὴ προπαγάντα, ὡς τὴν δουλεῖ μετὰ σύστημα καὶ μετὰ τόλμη κι ὡς κάνει ὑπομονὴ ὅσο νὰ ρθεῖ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Καισαρικὲς τομὲς δὲν ἐπιτρέπονται στὴ γλῶσσα.

Εἰδότε σεῖς καμιά τέτοια προπαγάντα γιὰ νὰ φωτιστεῖ ὁ κόσμος, γιὰ νὰγαπήσῃ τὴ δημοτικὴ καὶ νὰ δεχτεῖ μὴ μὲρα λεύτερα καὶ μ' ἐνθουσιασμὸ τὴν ἐπιβολὴ της; Τὸ ἐναντίο, εἰδάμε φοβέρες, ἄλλτ, μὴν κουνηθεῖ κανεὶς, ἀκούσαμε δημοσιογραφικὲς κλαπαδῶρες, πού μᾶς πήρανε ταῦτιά μας, τονίζοντας ἕμους σ' ἕνα σωρὸ μεγαλοφυΐες, σ' ἕνα στενόχωρο τόπο, πού οὔτε μπορεῖ νὰ χωρέσῃ, οὔτε καὶ χρειάζεται πρὸς τὸ παρὸ μεγαλοφυΐες, παρὰ ἀδούρους καὶ φιλόπο- νους δουλεψιάδες.

Δὲν μπορούμε νὰ ἐπαναλάβουμε βέβαια ὅσα εἶπαμε ἄλλοτε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό. Ἡ γνώμη μας εἶναι πῶς ἡ ἐποχὴ μας δὲν εἶναι ἀκόμα ὥριμη γιὰ νὰ λάβῃ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας. Αὐτὸ δὲ σημαίνει βέβαια πῶς τὰ βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου εἶναι ἀνάγκη νὰ ξαναγραφίσουνε στὴν καθαρεύουσα. Μὰ δὲν εἶναι καὶ καμιά ἀνάγκη, πρὶν τὸ ἴδιο τὸ ἔθνος δημιουργήσῃ τὴν ἀληθινὴν του γλῶσσα, πού δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη, παρὰ ἡ ἀγνή δημοτικὴ, νὰ ἐρχόμαστε μεῖς ἀπὸ τώρα αὐθαίρετα νὰ τοῦ καθίζουμε στὸ ὄνομα τὸ τέρας τῆς μιχτῆς, ἐμποδίζοντας ἔτσι τὴ φυσικὴ εξέλιξη τῆς δημοτικῆς γλώσσας.

Ὁ μόνον ποῦχαμε ἐμεῖς νὰ κάνουμε σήμερα, εἶναι νὰ εὐνοήσουμε, νὰ υποδοθῇσουμε μετὰ κάθε τρόπο τὴν ἀνάπτυξη τῆς δημοτικῆς. Προπαγάντα καὶ δόγμα τῆς γλώσσας πρὸ πάντων στὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο. Κ' οἱ δημοτικιστὲς οἱ ἴδιοι πρέπει νὰ ξαναβροῦνε τὸν ἑαυτὸ τους. Ἄς τὸ ποῦμε καθαρά. Δὲν εἴμαστε οὔτε μεῖς ὅσο πρέπει δημοτικιστὲς. Ἐχομε πολλὴ καθαρευουσιάνικη σκουριά στὸ αἷμα μας. Ἐγὼ, πού δὲν ἔγραψα ποτὲ οὔτε ἕναν τύπο καθαρευουσιάνικο, τὸ ἔξαμολογιέμαι, δὲν εἶμαι διόλου εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου. Ἐχομε γίνῃ ἐμεῖς οἱ δημοτικιστὲς σήμερα πολὺ ἐπιφυλακτικοί, συντηρητικοί, πολὺ φρόνιμοι. Χάσαμε τὴν παλιὰ γλωσσολογικὴ ὁρμή μας, ἀγωνιζόμαστε ὅπως - ὅπως, μετὰ τὰ ὑπάρχοντα ἔλικά, νὰ ἐξοικονομηθοῦμε. Ὁχι. Δημοτικισμὸς θὰ πῇ ἐπανάσταση. Πρέπει νὰ ἀποχτήσουμε ἐπαναστατικὴ ὁρμή. Ἀδιάφορο ἂν θὰ ἀρέσουμε στοὺς ἀστούς, ἂν θὰ μᾶς διαβάσουνε οἱ ἀστοί, ἂν θὰ μᾶς ἀγοράσουνε. Θάρθεῖ ἡ μέρα πού ὅλοι πέρα - πέρα θὰ μᾶς διαβάσουνε, καὶ θὰ μᾶς ἀκριβοπληρώνουνε κώλας. Ἄς ἀφήσουμε τὶς σημερινὲς δάφνες νὰ τὶς φᾶνε ὀλάκερες οἱ μιχτοί, κ' ἐμεῖς ὡς κοιτάζουμε γιὰ τὸ μέλλο. Γιατί αὐτὲς δὲν εἶναι ἱερὲς δάφνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶναι δάφνες ἀπὸ τὴν ἀγορὰ. Ἡ δημοτικὴ πρέπει νὰ κλονιστεῖ τόσο, πού νὰ μπορεῖ νὰ κλονιστεῖ. Ὁς τὶς ἐπιστημονικὲς ἀνάγκες μας. Ἐργο τῆς δικτῆς μας γενεᾶς εἶναι, ὅπως καὶ σὰν ὅτι λέει ὁ Σκληρὸς, ὅτι

